

REIZEN DE HIMALAYA IN NOORD-INDIA

Bijna in de hemel

YAKS ZIJN KUDDEDIEREN, SNEEUW-LUIPAARDEN GEBOREN LONERS. DAAR IS NIKS AAN TE DOEN EN OOK NIKS OP TEGEN, DAT IS GEWOON DE AARD VAN HET BEEST. MAAR AF EN TOE MOET JE EENS TEGEN JE NATUUR IN DURVEN GAAN. DUS TREKKEN TWEE MEISJES DIE ZELFS IN HUN KINDERJAREN UIT GROEPS-ANGST DE SCOUTS AL MEDEN, ALTIJD ZONDER PLAN REIZEN EN HET LIEFST OP LICHTE HOOGPOTERS RIJDEN, DRIE WEKEN NAAR DE HIMALAYA VOOR EEN GEORGANISEERDE REIS OP ROYAL ENFIELDS MET EEN BENDE ONBEKENDEN. HOEVEEL GRENZEN KAN JE VERLEGGEN OP ÉÉN TRIP?

Dat de reisvaring van de deelnemers erg uiteen loopt, blijkt al op de luchthaven. Menno en Jasper, twee jeugdvrienden, hebben vaker samen in exotische landen getoerd. Koen en Dirk zijn voor het eerst samen op reis; Koen hoorde dat Dirk een reispartner voor de Noordkaap zocht, en toen de bestemming 'een beetje opschoof' zag hij de hoogst berijdbare pas ter wereld ook wel zitten. Ferry en Walter zijn broers, die dit samen willen doen voor ze 55 worden. Reisbegeleider Bert heeft zijn vrouw en een vriendin mee. Vier vrouwen op 11 deelnemers, niet slecht.

WEG UIT DELHI

De hitte valt als een klamme handdoek om onze nek als we kort na middernacht in Delhi aankomen. De straten liggen er verlaten bij, maar de stilte leeft: veel gezinnen zitten buiten voor hun huizen, soms rond een kleine tv, hier en daar wordt nog een afwas op straat gedaan,

Walter van der Griend

Edwin van Delden

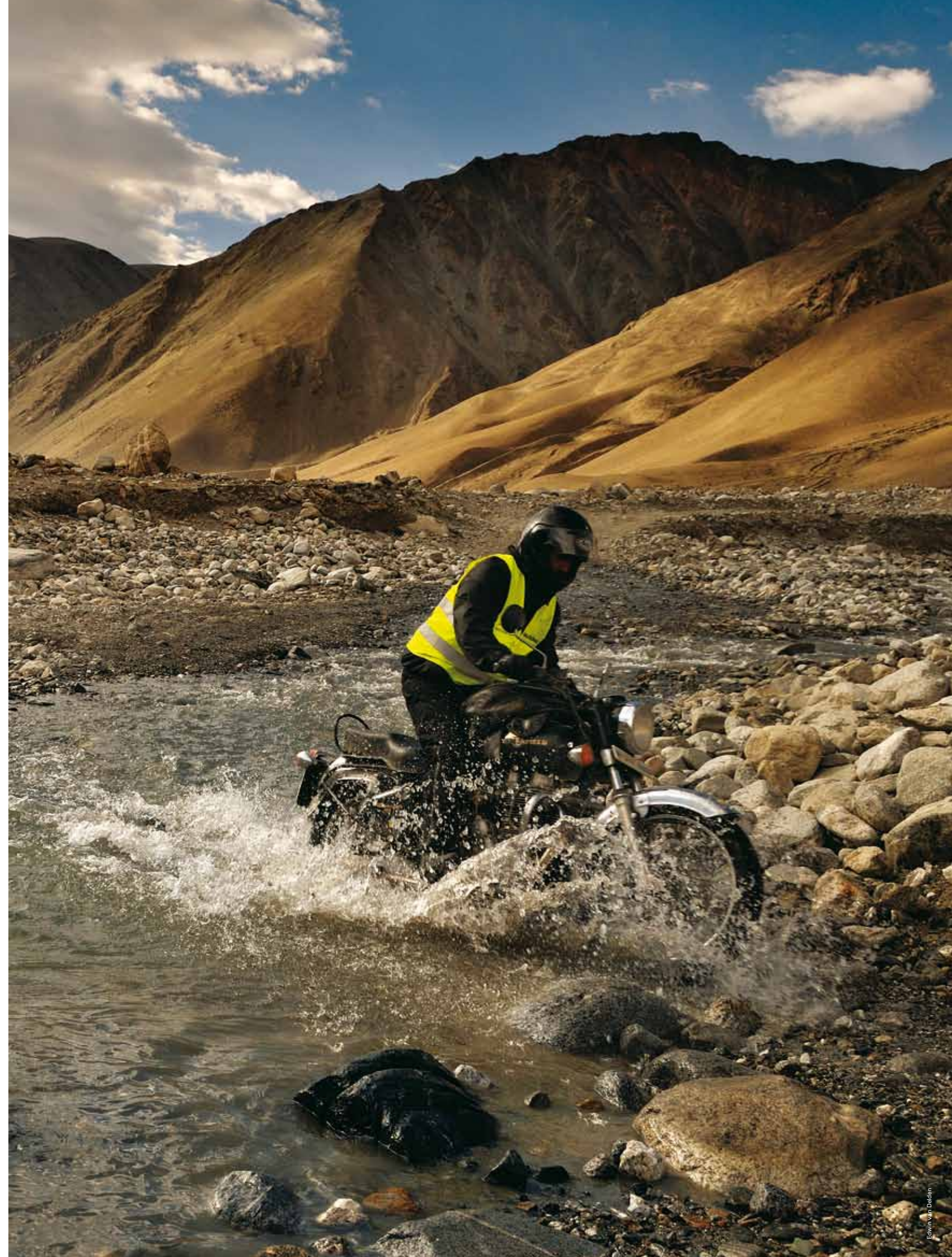
kippen scharrelen door het vuilnis. Alleen de riksja-rijders slapen, languit uitgestrekt op hun voertuig. Het contrast met het getoeter en gedoe dat ons de volgende ochtend verwelkomt, is onwaarschijnlijk.

Kruiers zwaaien moeiteloos onze overladen Ortlieb-zakken in de bagagerekken van de trein. Blijkbaar reizen we *touristclass*, de NMBS kan er een puntje aan zuigen; de trein vertrekt op tijd, de airco werkt en een theejongen komt om het half uur langs. Buiten gaat de rand van Delhi over in slums en begint het eindeloze platteland. In de verschroeiend hete laagvlaktes ploeteren waterbuffels door velden suikerriet, hindoetempels en minaretten wisselen elkaar af. Voor een gesloten spoorwegovergang houdt een man een kleine motor in evenwicht met achterop twee vrouwen in een zwarte abaya. De nabijgelegen rivier is gevuld met plastic zakjes, de geur van open riool komt me tegemoet. De beschaving brengt nieuw afval

met zich mee, en de oplossing daarvoor – laat staan het ecologisch besef dat daarbij hoort – komt pas generaties later. De achteruitgang van de vooruitgang, we zullen er ook later in de bergen nog een paar keer tegenaan lopen...

TIEN KLEINE NEGERTJES

Gelukkig wacht ons in Dehra Dun een portie retro-sentiment: een spierwitte Ambassador staat ons op te wachten op een plein vol krioelende tuktuks. Weg airco, welkom *potholes, hello India*. Het is nog steeds bloedheet, dik veertig graden, als we ons even later in onze motorkleren hijsen om een eerste testrit met de Enfields te maken. Juist: die dingen schakelen rechts en remmen links. De eerste versnelling duw je omhoog, de andere naar beneden. En ze hebben alleen een kickstart. Mhhh. Gaat vanzelf, verzekert Munna, de Indische mecanicien me. Gewoon de decompressiemeter in de plus-stand zetten en trappen.

Edwin van Delden

Wat je hem ook voor de wielen gooit,
de motor geeft geen krimp.

Een wonderbaarlijke prestatie voor een motor die in alles het tegengestelde
van een enduro-motor is en eruit ziet alsof hij voor vlak asfalt bedacht is.
Hier en daar slipt er wel eens wat en het geheel voelt als een dronken buffel,
maar het rijdt vanzelf.

Edwin van Delden

Net als ik het ding na twintig pogingen eindelijk heb aangetrapt, steekt reisbegeleider Bert de weg over om de karavaan op gang te trekken. Ik zie het gebeuren, maar weet dat gillen geen zin heeft: Bert heeft een aanstormende bestelwagen niet gezien en wordt, terwijl hij over zijn rechterschouder kijkt of de groep volgt, vol in de flank gegrepen. De motor klappt onderuit met Bert erbij... Uday, onze Indische gids, brengt hem naar het ziekenhuis. Daar luidt het verdict: sleutelbeenbreuk en gekneusde ribben. Einde reis dus, samen met zijn vrouw vliegt Bert terug. En wij vertrekken zonder reisleader richting bergen. Dag één, minuut één, kilometer één, en we zijn al met eentje minder. Dat belooft...

De testrit heeft veel weg van mijn allereerste rijles, het huilen staat me nader dan het lachen. De motor voelt aan alsof ik er nog nooit één tussen mijn knieën heb gehad, ik kan geen enkele versnelling vinden, laat staan een neutraal, het kicken lukt voor geen meter en bij elke noodstop (en dat zijn er veel in Indië, waar alles *two-inch-driving* is) schakel ik in plaats van te remmen, waardoor de motor weer uitvalt, en de ellende weer van voor af aan begint.

ADVENTURE PARK

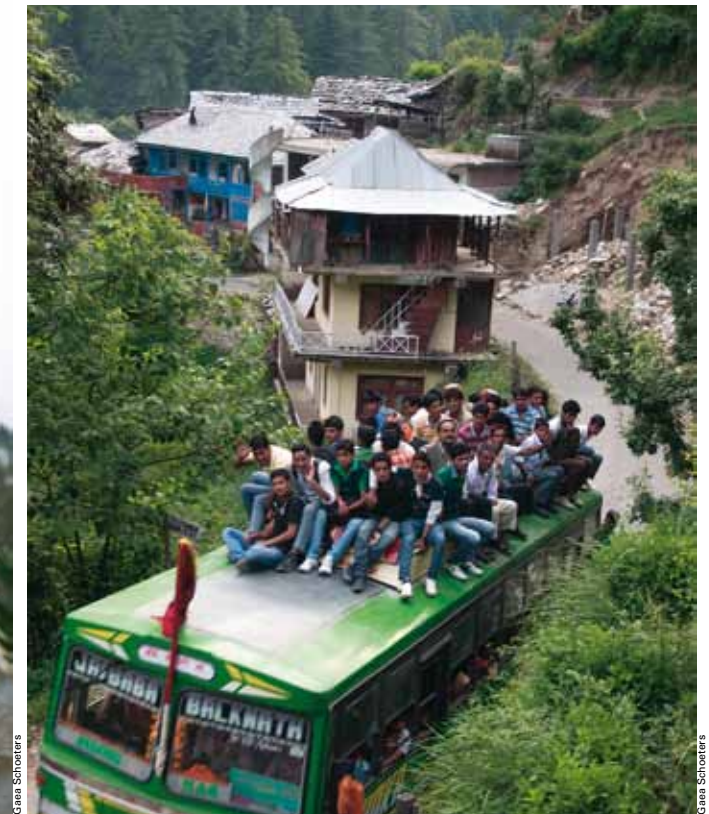
"Let's get this show on the road." Menno neemt de volgende dag kordaat de touwtjes in handen, de rij Enfields rolt de parking af, gevolgd door de truck met Uday, twee mecaniciens en een chauffeur. Blijkbaar heeft Vishnu, de god van de reizigers, zich over ons ontfermd, want het rijden gaat plots merkwaardig vlot. Becky, onze *roadcaptain* en voorrijder bouwt het ook wondermooi op. "Vandaag gaan we alleen stijgen. Morgen oefenen we het dalen. Daarna gaan we op en neer." En inderdaad, vanuit Dehra Dun gaat het alleen maar omhoog, haarspeld na haarspeld. Ook mijn links-rechts-systeem blijkt te werken: als ik mijn voet onder het kopelingspedaal hou, zodat ik bij een noodstop in het ijle trap, val ik tenminste niet meer stil. Zelfs het verkeer gedraagt zich – op wat overstekende koeien en apen na – merkwaardig voorspelbaar.

De warmte maakt slachtoffers; bij de lunchbreak zijn Ferry en Dirk compleet oververhit. Tip van de dag: T-shirts nat maken voor de rest van de rit – waterkoeling is verrassend effectief bij plus 40°. Becky staat alweer te springen. "We gaan, we gaan!" Ik moet er echt aan wennen, net

als Menno en Jasper, die normaal gezien ook altijd alleen reizen. Niet kunnen kiezen wat er op tafel komt, hoe lang je blijft zitten, waar je slaapt, waar je heen rijdt. Niet dat ik te klagen heb, Becky zoekt mooie routes uit. De weg slingert hoog boven de bergrivier, aan de horizon worden de pieken steeds hoger. Nog een paar dagen en we ruilen de hitte en de groene bergflanken voor de steenwoestijn. Daar, boven de 4.000 meter, in de stenige vlaktes van Rupshu, ligt het stiekeme doel van mijn reis. Pangong Tso, een hooggebergtemeer waar ik al jaren van droom.

"Moet je kijken! Het staat hier vol marihuana." Menno stoot Jasper aan. Dat was dus die zoete geur heel de vallei door. We krijgen meteen gezelschap van drie twintigers, alle drie apestoned. "Natuurlijk blowen we. *What else is there to do?*" Eén van de drie blijkt de plaatselijke politieagent te zijn, glimmend van trots toont hij ons zijn dienstkaart. Hij is totaal van de wereld.

Ritmisch slingert het asfalt door het dennenbos; tussen de bomen ligt een *rafting*-kamp. Een grote affiche kondigt trots *Himalaya Adventure Tours* aan. *Motorbiking, rafting, bungee-jumping*. We zullen er nog tientallen zien; de outdoor-

"Moet je kijken! Het staat hier vol marihuana." Menno stoot Jasper aan. Dat was dus die zoete geur heel de vallei door.

industrie heeft de Himachal Pradesh ontdekt. En niet alleen hier, maar ook hogerop, ruikt het toerisme op. Al zijn het vooral Indiërs die hier op uitstap zijn: rafts vol gillende schoolmeisjes dobberen de rivier af.

MIDDELEEUWEN

Verderop, richting Sarahan, strekt de terrasbouw zich uit over de flanken van de bergwanden; een man duwt een ossenploeg door een veld. Daar beneden is het nog het jaar 1140: geen elektriciteit, geen stromend water, geen satelliantennes. Ik betrap mezelf erop dat ik ervan geniet, van de stilte die het met zich meebrengt, maar kan dat eigenlijk wel? Want wij vinden dit ontzettend romantisch, rustgevend en onthechtend, maar voor wie hier geboren wordt, is de kans op *social climbing* quasi nul. Anderzijds zijn dit misschien de donkere middeleeuwen, maar die boerenfamilies hebben het wel een pak beter dan de onderklasse in Delhi, waar het nochtans

nadrukkelijk 2012 is en zelfs bedelaars een gsm hebben. Hoe komt het toch dat na de Coca Cola en het plastic zakje de telefoonmaatschappijen altijd de eersten zijn om een land te 'beschaven'? En is een slum met een gsm-mast dan beter dan een boerderij met een bonenveld?

SHAKEN RIDER'S SYNDROME

Sarahan. Een slaperig stadje bovenaan een prachtige bergpas. Elke avond wordt *The Goddess*, een waanzinnig mooie pop op een draagstoel van yakhaar door het dorp heengedragen; wie iets nodig heeft van de goden, prikt wat roepies op haar borst. Na de processie, die ruim vier uur duurt, brengen de dragers haar naar de Hindoetempel, waar de priesters zich over de wensen ontfermen.

De volgende ochtend kondigt het eerste stuk off-road zich aan, in de vorm van een stevige aardverschuiving. Ik ben erg benieuwd hoe de Enfield dat gaat doen. Boven alle verwachtingen

buffelt de Bullet 500 moeiteloos door het mulle zand; als het verderop wat steiler wordt, slipt het achterwiel een paar keer door. Dat valt te verhelpen: een van de schooljongens in perfect wit uniform die aan de kant van de weg lopen, wil met plezier mijn achterwiel verzwaren. Met die extra tractie gaat het vanzelf.

Maar op de eerste echte off-road pas, de Jalorila verbaast de Enfield echt. We hebben de groep, die het lastig heeft met de stukken onverhard, wat voorsprong gegeven en knallen nu aan een behoorlijke snelheid de helling op. Hard zand wisselt af met potholes en stenen, hier en daar met zachter stof. Alleen de vering is echt waardeloos; de voorvering klappt in elke put op het metaal en ook achteraan kan dat stabielier. *Shaken Rider's Syndrome* is een reëel risico. Maar wat je hem ook voor de wielen gooit, de motor geeft geen krimp. Een wonderbaarlijke prestatie voor een motor die in alles het tegengestelde van een enduro-motor is en eruit ziet alsof hij voor

Gaea Schoeters

vlak asfalt bedacht is. Hier en daar slipt er wel eens wat, en het geheel voelt als een dronken buffel, maar het rijdt vanzelf. Vind ik, want als we boven in het dorp stoppen voor thee, bekent Dirk dat de helling hem bloed, zweet en tranen heeft gekost. Hij is toch een ervaren motard? "Ja, maar als ik dit geweten had, had ik toch vooraf een off-road cursus gevolgd..."

GIEREN

Ruzie aan het ontbijt, en wel over de Spiti-vallei. Uday wil er niet doorheen. Dus vertrekken we met milde tegenzin over de drukke hoofdweg naar Manali. Walter kan er niet om lachen: "Dat is geen *highway*, maar een *high risk way*." Het valt nochtans best mee, als je weet dat je niet alleen voor jezelf maar ook voor de vijf chauffeurs voor en achter je moet denken; want die denken geen meter vooruit, halen in in blinde bochten en duwen je van de weg af als er toch een tegenligger aankomt. Tot we een onverlichte tunnel indraaien; ik hoor piepende remmen en een klap achter me. Ann-Sofie? Maar dan zie ik een lichtje naderen, een duim die omhoog gaat, alles oké. Pas aan het andere eind wordt duidelijk dat Dirk ontbreekt.

Een auto die aan hoge snelheid de tunnel uitkwam heeft Dirk net kunnen ontwijken, maar de auto achter hem is op hem ingereden. De chauffeur van de tweede auto heeft Dirks sleutel afgepakt en nu moet de schade worden afgekocht...

Uit het niets stijgt een gigantische vogel naast ons op: de lammergier vliegt een eind mee met de motoren. Waanzin om te zien. Een tijdje racen we door de bochten, de vogel en ik. Pas als ik stop omdat er achter mij een motor in panne valt, wikt hij weg. Ik parkeer aan de rand van de weg en stap af; helaas net te dicht bij de afgrond. De zandrand brokkelt af onder mijn voeten, ik schuif, maar kan nog net op tijd een knie op het asfalt zetten en me aan de motor optrekken. Menno en Ann-Sofie staan lijkwit naast me. Ik lach een beetje groen. "Ik had mijn helm nog op, er kon me niks gebeuren." Jasper kijkt bedenkelijk naar de puntige rotsen een paar honderd meter lager, en wijst dan in de diepte. "Daar heb je de gieren weer. Kans gemist jongens."

GOUDVISSEN

Als we later op de dag in een klein wegrestaurant onze eerste Tibetaanse momo eten, valt

het me weer op hoe anders reizen in groep is, vooral wat contact met mensen betreft. Niemand die je aanspreekt, niemand die vraagt waar je vandaan komt. De nieuwsgierigheid waarmee je normaal ontvangen wordt, verdwijnt. Dat is wat ik mis. Jasper is tot dezelfde conclusie gekomen: "Er is geen reden waarom er contact zou zijn. Je moet niet tanken, de weg vragen, iets bestellen in een vreemde taal, alles wordt netjes voor je geregeld. Zelfs je benzinedop wordt voor je vastgedraaid. Als je niet wil, moet je geen moment nadenken. Je rijdt gewoon achter iemand aan, eet op wat besteld is en klaar. Veel mensen vinden dat prachtig, maar het is toch meer een rit dan een reis." Gelukkig kunnen we 's avonds wel altijd even alleen, zonder gids, het dorp in en wordt de wereld weer even 'normaal'.

Wat me blijft verbazen, is hoe mensen zich kunnen ergeren aan het feit dat dingen hier anders zijn. Tip van de dag: *when in Rome, act like the Romans*. Aanpassen helpt: op plaatsen waar geen elektriciteit is, is cola bestellen om problemen vragen. Warme cola is niet lekker, warme thee wel. Ook altijd vreemd dat mensen op 'authentieke, exotische bestemmingen' wel

Becky jaagt regelmatig onze adrenaline de hoogte in door een rij auto's voorbij te steken aan de kant van de afgrond.

verwachten dat alles is zoals thuis. Wij zijn hier *out of place*, goudvissen op een vrijwillige trip doorheen de Sahara. Dus dat het daar warm en zanderig is, was te voorzien. Bovendien, zo 'woestijnig' is het niet, want Uday waakt erover dat we in plastic zakjes met water gehouden worden, zoals visjes op de kermis. *The real India* op westerlingenmaat, met milde curries en schone lakens. Een zegen voor de een, jammer volgens de ander. Smaken verschillen; zelf vind ik dit een heel redelijke mix van *on the rough & comfort*, aangepast & authentiek.

ROTHANG

"*Chello, chello*, snel" jaagt Becky ons op; het is nog maar vijf uur in de ochtend maar hij wil het verkeer voor zijn dat straks massaal de Rothang Pass op rijdt. Grijnzend voegt hij eraan toe: "*chello Pakistani*", Pakistanen buiten. Dat de buurlanden niet met elkaar opschieten sinds de *Partition* in 1947 de twee landen scheidde

is oud nieuws, en dat de zaken hier, vlakbij de *Line of Control* nog wat gevoeliger liggen is een feit; daarom krielt het hier in de bergen ook van de legerbassissen. Maar wat Becky daar als ingeweken Nepalees mee te maken heeft, is mij een raadsel. "Ik leef van India. In de zomer ben ik hier *roadcaptain*, in de winter ben ik kelner in Goa." Zoals zoveel Nepalezen. De Ladakhi zien hen met lede ogen komen en gaan, net zoals de handel-Kashmiri's, die bijna de hele toeristische sector in Ladakh in handen hebben.

Het verkeer is belachelijk. Een eindeloze rij witte autootjes rijdt noordwaarts, hier en daar schieten ze zonder richtingaanwijzer de berm in naar een van de tientallen kraampjes waar ski's en skipakken uit de jaren '70 verhuurd worden. Pardon? De Rothang is ook voor laagland-Indiërs een topbestemming, vooral voor het nemen van trouwfoto's. En dus racen ze met z'n allen de berg op; in elke haarspeld staat een wagen aan de kant met een kotsende vrouw of

een misselijk kind ernaast, niet gewend aan de vele bochten.

Halverwege ligt de eerste auto op zijn dak, een logisch gevolg van de onaangepaste rijstijl. Wanneer de boomgrens wijkt, doemt een hallucinant vergezicht voor ons op: eindeloze haarspelden vol file, de hele bergflank lang. Hoe slechter de weg, hoe meer chauffeurs elkaar proberen in te halen, tot alles hopeloos vaststaat. Wij worstelen ons moeizaam tussen de auto's door, maar dat is absoluut niet evident, want de motoren zijn aardig opgewarmd en ontkoppelen is stilaan geen optie meer. Koppelen ook niet trouwens. Bovendien vallen ze om de haverklap uit. Veertig keer kicken is altijd lastig, maar op 3500 meter en hoger is elke inspanning er één te veel. Gelukkig jaagt Becky regelmatig onze adrenaline de hoogte in door een rij auto's voorbij te steken aan de kant van de afgrond; balancerend op de modderige stenen tussen de leegte en de trucks met hun laadbak vol jongens in skipakken.

Gera Scholiers

Gera Scholiers

Gera Scholiers

Gera Scholiers

Gera Scholiers

“Het weer is aan het omslaan, tegen de tijd dat de heli hier is kan hij de berg niet meer over. *Maybe she will die, maybe not.* We kunnen alleen maar afwachten.”

Eenmaal op de top is de gekte compleet. Duizenden Indiërs huppelen heen en weer in de eerste meters vuile sneeuw, poseren op skilatten op een perfect vlak stuk, laten zich door pony's omhoog brengen om op rubberen banden naar beneden te glijden, of, het gekst van al, gaan op de foto met een wit angorakonijn, want dat staat zo goed bij de sneeuw. Nijntje is hier echt *big business*. Wij stoppen wat verder, over de top, naast een indrukwekkende sneeuwwand van een paar meter hoog. Dolblij dat we heelhuids boven zijn *moonen* Menno en Jasper even voor de foto. Plots wordt Ann-Sofie lijkbleek en draait tegen de vlakke. Becky haalt een zuurstofbusje boven, en het gaat meteen weer beter. Zo hard geschrokken van die mannenkonten? Toch maar naar beneden.

We duiken de pas over, voor ons opent zich de eerste groene vallei. Leeg, onherbergzaam en onwaarschijnlijk mooi. De bergtoppen reiken naar de lucht, alles is stil. Of toch niet, want plots hoor ik, boven de Enfields uit, Ann-Sofie brullen van de pijn. Als ik naast haar ga rijden, zie ik dat de tranen over haar gezicht lopen. Ze wijst naar haar longen. We steken een tandje bij; snel dalen is de boodschap. Maar de weg is één

grote modderpoel, als ik er doorheen pruttel, met banden die bijna slicks zijn, verbaast de Enfield me nog maar eens. Hij slingert heen en weer als een buffel in een rijstveld, maar blijft nergens vastzitten en haalt moeiteloos de overkant. Ann-Sofie is afgestapt om een foto te nemen van mijn geschuif, als ik naast haar stop, gaat het echt fout. Opeens draait ze weg, tegen de vlakke, haar hele gezicht wordt blauw. Ik begrijp er niets van; hoogteziekte, zo snel, zo hevig, op nauwelijks 4.000 meter? Zonder aankondiging, zonder hoofdpijn? Ann-Sofie hallucineert, angstig probeert ze de zwarte vlekken voor haar ogen weg te slaan. Dirk, die haar hoofd vasthoudt, deelt in de klappen. Becky heeft geen zuurstof meer, die ligt in de volgwagen die aan de andere kant van de pas in de file staat. Jasper stopt een langsrijdende auto, de Indiërs hebben wel zuurstof. Zo kunnen we haar bij bewustzijn houden, tot de volgwagen aankomt. Als de jongens haar als een aangeschoten gorilla aan een draagstok naar de auto dragen, ziet het er niet goed uit... In een flits schiet me de betekenis van de naam Rothang te binnen: letterlijk vertaald heet de pas 'berg vol lijken'.

MAYBE

Chang, onze chauffeur, rijdt zo snel hij kan naar beneden, één oog ongerust in de achteruitkijkspiegel kijkend. Intussen probeer ik Ann-Sofie bij de les te houden met rekensommen. 2 x 3 = 7 antwoordt ze overtuigd. En 1 + 1 = 4. Na een tijdje weet ze ook haar naam niet meer, al beseft ze nog wel dat dat niet normaal is. Eindelijk bereiken we Sissu, waar een kleine medisch hulp-post is. Ik sleur de jonge dokter uit zijn consult, hij heeft snel een diagnose. "Water in de longen en in de hersenen, acute hoogteziekte." Hij legt Ann-Sofie aan een zuurstofmasker, neemt dan haar pols. Zijn gezicht staat zorgelijk. "Ze moet naar beneden, terug naar Manali of zelfs lager. Ik bel de ambulance, maar zoals ze nu is kunnen jullie niet opnieuw de pas over. Dat haalt ze niet." Helaas wordt het, ondanks de twee Diamox-pillen, die het water uit haar longen moeten verwijderen, alleen maar slechter. Wat begon met koude handen kruipt omhoog, ze koelt helemaal af.

Is er geen andere oplossing? Een helikopter? De dokter belt, maar de heli wil niet vliegen. Als die toeristen zich hier in de nesten willen

werken, moeten ze het zelf maar oplossen. Uiteindelijk krijg ik, nadat ik een betalingsgarantie heb gegeven, toch een piloot aan de lijn. Maar de dokter onderbreekt me, wijzend naar de lucht. "Te laat. Het weer is aan het omslaan, tegen de tijd dat hij hier is kan hij de berg niet meer over. *Maybe she will die, maybe not.* We kunnen alleen maar afwachten." Ann-Sofie heeft zich er blijkbaar al bij neergelegd. Of toch niet, want dan opeens gaat het beter; een uur later is ze stabiel genoeg om in de ambulance gelegd te worden. Ook de dokter herademt. "Zullen we eerst allemaal een kop thee drinken, ze zal het nu wel overleven."

De groep is intussen nog steeds aan het afdalen; ze hebben net de vallei bereikt als we hen met de ambulance kruisen. Ik steek mijn duim op door de achterruit, alles goed. Dan beginnen wijzelf aan wat een zeven uur durende off-road rally in een ambulance wordt. Ann-Sofie, die helemaal stoned is door de morfine, ligt te slapen. Zelf probeer ik bij elke pothole te zorgen dat mijn hoofd niet opnieuw tegen het dak van de ambulance knalt. Halfweg de pas eindigt de bevoegdheid van dit ziekenhuis, we moeten de boel – met baxter en al – overladen in een tweede ambulance. Alles gaat goed, tot we net voor Manali een klapband krijgen. Ach wat, op drie wielen en een velg gaat

het ook. Pas kilometers later vervangen we de band om door de stad te rijden. *Incredible India*, het heeft zijn voor- en nadelen.

De echte verrassing komt pas aan de balie van het ziekenhuis. Dat ze geen patiënten opnemen zonder begeleider, wist ik al. Dat je bij opname een formulier moet ondertekenen dat je de begrafenis gaat betalen, en dat bloedtransfusies enkel getest zijn op hepatitis nog niet. Dat ze afval sorteren op 'hazardous', 'non-hazardous' en 'amputated body parts' wil ik niet weten.

GANGREEN

De groep neemt een rustdag in Keylong; door het voorval gisteren op de Rothang is iedereen behoorlijk geschrokken. "Als er iemand jeuk kreeg aan zijn oor, ging die gelijk aan de pillen", zal Menno later vertellen. "En we dronken allemaal vijf liter water per dag. Ik denk dat we alle preventiemaatregelen tegen hoogteziekte tegelijk uitgetest hebben." Dirk krijgt het lumineuze idee voor iedereen gebedsvlaggetjes te kopen, en die aan de sturen van de motoren te hangen. "We hebben genoeg pech gehad."

Na twaalf uur gepalaver bij 45 graden in het ziekenhuis ben ik er nog steeds niet in geslaagd de man achter het bureau te overtuigen dat ik echt een papier voor de verzekering nodig heb.

Anders kan ik onze repatriëring niet regelen. Het wordt me wat te veel. Naast me probeert een oudere man zijn administratieve formaliteiten, die nodig zijn voor de amputatie van zijn onderbeen, geregeld te krijgen. De geur van gangreen die de ruimte vult, maakt me niet bepaald geduldiger. Het kan ook liggen aan het besef dat voor ons de reis hier stopt. Ann-Sofie is te ziek om weer te stijgen. Triest kijkt ze naar haar colaflesje: *'Bottled at 5000 feet, probably the highest coke in the world.* Beetje ironisch, he?

Terwijl wij in het laagland beginnen aan een rit van 15 uur achterin de Fiat Panda van een rijzige Sikh, rijdt de groep vanuit het tentenkamp van Sarchu de Rupshu-vallei in. We houden nauw contact. Menno vertelt dat de eindeloze vergezichten elkaar opvolgen: "zover je kan kijken is er gras, de sporen van menselijke aanwezigheid nemen af, soms kom je uren na elkaar geen auto tegen." Dit is het land van de yaks en de Kiangs, de wilde ezels, de nomaden en de rust. Na een schitterend stuk asphalt – 'helemaal goed voor een *trackrace*, we hebben vastgesteld dat de Enfields meer dan 80 kunnen' – buigt de weg af naar Tso Kar, een zoutmeer op een flinke 4.500 meter hoogte. "Of vier en een halve kilometer, de meeste mensen komen hun hele leven niet zo hoog. Daarom verbaast het me des te meer dat er

Edwin van Delden

Wij zijn hier *out of place*, goudvissen op een trip in de Sahara. Dus dat het daar warm en zanderig is, was te voorzien. Gelukkig waakt Uday erover dat we in plastic zakjes met water gehouden worden, zoals visjes op de kermis.

hier zoveel groepen op Enfields rondrijden – ik had het wel iets ‘unieker’ verwacht.”

INTERNAAT

Met zo'n 125 zijn ze, de leerlingen van de Nomadic Residential School in Changtang. Ze leven hier 9 maanden per jaar, samen met hun 17 leraren. Het ziet er een beetje surrealistisch uit, zo'n moderne school in *the middle of nowhere*, op meer dan tweehonderd kilometer van Leh, omgeven door *hot springs* waar een doordringende zwavelgeur uit opstijgt. Sommige ouders doen er vier dagen te paard over om hen hierheen te brengen; het zijn de kinderen van de nomaden

die met hun kuddes yaks en Pasmina-geiten in de valleien aan de grens met Tibet leven. School is geen optie voor een volk dat meetrekt met zijn kuddes; dit internaat is een recent initiatief. De oudsten van een jaar of dertien helpen de jongsten van drie of vier, het hele gemeenschappelijke leven van koken tot poetsen en wassen wordt door de leerlingen en hun leraars zelf geregeld.

De hoofdonderwijzer is bijzonder trots op zijn school: “als de kinderen hier binnenkomen weten ze wel hoe ze schapen moeten scheren en bij een bevalling moeten helpen, maar ze hebben nog nooit een toilet gezien.” Zoals altijd is dit toch een beetje een dubbel verhaal; de kinde-

ren krijgen hier inderdaad een opleiding, leren Engels en krijgen zelfs computerles, maar, stelt Menno nuchter vast “die keren wel nooit meer terug naar de tent van hun moeder. Je roeit er dus een hele cultuur mee uit. Die nomaden, dat wordt een uitstervend ras.” Vraag is of die traditionele cultuur überhaupt nog overlevingskansen had in het snel veranderende Indië van vandaag... want je houdt de wereld niet buiten.

PIANO

Steeds verder gaat het, over het hoogplateau van Ladakh. Om Chemre te bereiken moet de groep de Changla pas over, met zijn 5.360 meter

de hoogste tot nu toe. En dat over stevige keien, met een paar diepe plassen en rivierdoorsteken, haarspelden en... wat wil je op die hoogte, behoorlijke kou. De beklimming eist ook zijn tol bij de motoren. Walters koppeling boort zich door de metalen plaat naar buiten, iets wat met kneedmetaal verholpen wordt. Maar de motor rookt ook steeds erger. Munna besluit dat het waarschijnlijk de zuigerveren zijn en voert later die dag in het tentenkamp een ‘openhartoperatie’ uit. Helaas verhelpt dat het probleem niet; de volgende dag sputtert de motor nog harder en blijkt er een halve centimeter speling tussen de nokkenas en de krukas te zitten. De jongens zien in dat het hopeeloos is en maken een plekje vrij in de laadbak; ingemetseld tussen de bagage hobbelt de motor in de auto mee naar beneden. Tijdens de afdaling krijgt Dirk het zwaar te verduren; pas als hij een paar keer onderuit is gegaan wordt duidelijk waar

het schoentje knelt. Becky heeft hem aangeraden onverharde hellingen in neutraal af te rijden “want remmen op de motor is slecht voor de Enfields.” *Indian driving* op zijn best; toch even rechtzetten. Altijd remmen op de motor. En vooral: ontspannen. Stuur losjes in de handen, alsof je piano speelt. Laat die motor zijn weg maar zoeken.

Het klooster van Chemre ligt hoog tegen de bergwand; de vallei die zich eronder uitstrekt is één van de mooiste van Ladakh. Bruine, beige en rode bergen verdringen elkaar, tot aan de horizon een ijsblauw meer verschijnt, zo helder van kleur dat het pijn doet aan je ogen. “Het was ook veruit de mooiste weg. Echt dertig kilometer perfect asfalt met waanzinnig mooie bochten, waar je heerlijk op kon knallen. Ik ben juichend aangekomen in dat dorp.” Mijn hart krimpt in elkaar als ik het Menno hoor zeggen. Licht er werkelijk een asfaltweg naar Pangong Tso? Meer nog,

er staat ook een souvenirkraam aan de oever van het meer. Zelfs hier heeft de beschaving toegeslagen. Maar wie ben ik om daar iets op tegen te hebben? Alsof ik geen toerist ben.

MUITERIJ OP DE CHANGLA

“No way, hoor je dat! Ik heb een vrouw en kinderen, ik wil niet doodgaan op die berg!” Dirk staat kwaad tegenover Becky aan de voet van de Changla. Zijn bezorgdheid is niet helemaal onterecht, het weer is compleet omgeslagen en op het dak van de auto's die naar beneden komen, ligt meer dan tien centimeter sneeuw. Wat daarnet al een glibberige steenpiste was, verandert nu zachtjesaan in een ijsbaan. Bovendien zit de hele pas in de wolken, daarboven zie je geen hand voor je ogen. Maar dan komt, heel even, de zon er weer door. Het is nu of nooit. De groep besluit toch te rijden.

Edwin van Delden

Boven is het inderdaad erwtensoepp. Potdichte mist, aardig koud, snijdende wind. De groep wil opwarmen in het *Relax Tea Point*, maar nu is het Menno die het op zijn heupen krijgt. "Als zo'n pas aan het dichtsneeuwen is, dan ga je toch geen thee zitten drinken? Dan maak je dat je beneden komt? Het was op de heenweg al behoorlijk lastig, wie weet wat er volgt?" Net op tijd komt de groep beneden, onmiddellijk daarna wordt de pas afgesloten voor de rest van de dag. Te gevaarlijk.

Hopelijk trekken de wolken op voor de permit verloopt, want anders zit een op-en-afje naar de '*highest motorable pass in the world*' er niet meer in. Die status van de KhardungLa is overigens twijfelachtig, net zoals de hoogte ervan; verschillende metingen spreken het cijfer op het bord bovenaan de pas tegen. Maar wie kan dat wat schelen? *Never let truth interfere with a good story.*

Blijkbaar heeft het bezoek van de groep aan het oudste klooster van Ladakh, Alchi, de goden gunstig gestemd, want de volgende dag breekt de zon door. De laatste zes rijders stuiteren de Khardung La op. "Het is een bijzonder gevoel. Het was fijn dat we daar met ons zessen stonden,

als team." Op de terugweg wijst Menno naar een bord langs de weg: '*Never give up!*' niet toevallig een quote van de Dalai Lama. Tibet leeft, hier in de regio; later die dag koopt Dirk in het klooster van Likir een steen van de monniken met '*Tibet is not a part of China*' erin gegraveerd. Terug in Leh geeft Menno Dirk de '*never give up*'-tekst cadeau. "Dirk is echt de held van onze reis. Ik mag er niet aan denken dat ik drie weken met zijn borrelende darmen op die klutsende Enfield had moeten zitten. En dan nog vallen en toch blijven doorgaan, elke keer weer. Respect!"

ERVANDOOR

Maar het groepsgevoel heeft zijn grenzen; eenmaal in Leh valt de bende uiteen. Menno en Jasper hebben nood aan *quality time* met z'n tweeën en trekken er een dagje alleen met de Enfields op uit. "Eigenlijk de mooiste dag. We hebben alle gompas, stupa's en uitkijpunten bezocht die we konden vinden. Je rammelt tegen veertig per uur over een klein stil landweggetje en je beseft niet eens meer dat het onverhard is. Heerlijk was dat."

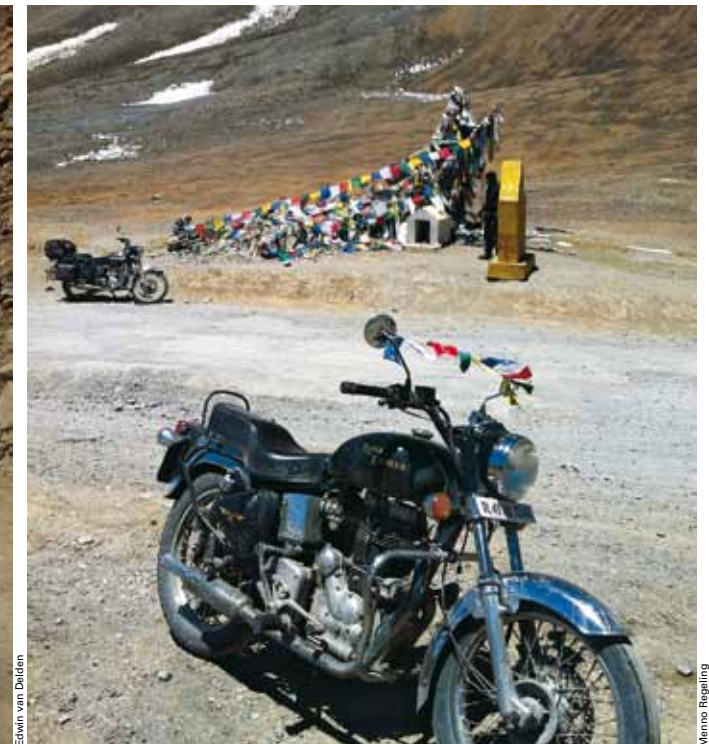
De rest geniet intussen van echte koffie. Of toch bijna, want net voor die arriveert valt de

elektriciteit uit: geen espresso dus, maar oploskoffie op het gasvuurtje. Jasper reageert een beetje sceptisch. "Zo gaat het altijd, he. Iedereen wil authentiek reizen met alle comfort van thuis. Die Indiërs zien ook wel dat het meest Westerse café de meeste klanten krijgt. En hier is iedereen entrepreneur, dus als iemand iets wil, dan regelen ze dat. En dan gaat het snel, met de 'moderniteit.' Als je bovenop de KhardungLa, op meer dan vijf kilometer hoog, al toeristenkraampjes hebt staan, dan is het toch gewoon een kwestie van tijd voor de eerste McDonalds in Leh opengaat?" Die clash tussen vooruitgang en cultuurbehoud is een eeuwige discussie.

Dirk en Koen zijn ondertussen ingehaald door de traditie. Aangetrokken door de muziek zijn ze op een lokaal festivalletje belandt, waar ze niet alleen pijl en boog maar ook een kopje *salty tea* in de hand gedrukt krijgen. De donkere thee met zure boter erin is echt niks voor ons; het is geen *yaktea* maar jakkes-thee. Er zijn grenzen aan authenticiteit.

LOVE IT OR HATE IT

Jasper staat gefascineerd naar de Enfield Diesel te kijken in het Enfield Warehouse.

Edwin van Delden

Menno Regeling

Edwin van Delden

Dirk Abs

"No way, hoor je dat!" Ik heb een vrouw en kinderen, ik wil niet doodgaan op die berg!"

"Fenomenaal. Je kan een uur aan topsnelheid rijden op 1 liter." Wat aan het begin van de reis totaal onwaarschijnlijk leek, is toch gebeurd. Iedereen is een beetje verliefd op de Enfields.

En de groep? "Een groepsreis betekent dat je concessies moet doen, vaak toch de meer begane paden volgt. Maar los daarvan was het een geweldige trip." Menno sluit zich aan bij Jasper. "Het was een pak minder 'gevaarlijk' en wild dan ik had verwacht; dit zou je ook op jezelf kunnen doen. Maar niet op drie weken, dan moet je echt het dubbele rekenen, want dan heb je geen mecaniciens achter je aanrijden die alles meteen voor je oplost. Eigenlijk was het lekker makkelijk. Wat niets afdoet aan het feit dat het een waanzinnig mooie reis was." Koen en Dirk noemen de trip dan weer een enorm avontuur. "Maar als ik het nog een keer doe, zou ik me wel voorbereiden, vooral op het off-roadrijden."

Kortom, iedereen tevreden. Of toch bijna, want eentje heeft al de hele reis een persoonlijke mantra: '*I'm hating every minute of it.*' Dat kan en

dat mag ook, maar dat is niet leuk, vooral niet voor jezelf. Dus probeer de dingen op voorhand een beetje realistisch in te schatten. Zelfs een goed georganiseerde trip door de Himalaya, die een behoorlijk comfortniveau heeft, is iets anders dan een rondje rijden in Europa. Sommige houden daarvan, anderen niet. Ken jezelf, want in Indië geldt tot in het extreme: *you love it or you hate it*. Dirk, die het nochtans ook niet onder de markt heeft gehad met buikbubbel en motortroubles, glimlacht: "ik ben mezelf echt een paar keer tegengekomen op deze reis, maar ik heb genoten van elke meter. Hoe zwaar het ook was, ik ben weg van Indië. Alleen al van de kleuren; als je naar de vrouwen kijkt, zelfs in de kleinste dorpjes, dragen die allemaal een ander kleur sari en veel juwelen. Prachtig gewoon. Bij ons is alles zwart en grijs."

Ook Ann-Sofie wil dolgraag terug, maar in het Instituut voor Tropische Geneeskunde heeft de specialist intussen vastgesteld dat haar aanval op de Rothangpas een heel uitzonderlijke vorm

van hoogteziekte was. Tot we weten waar het precies aan ligt, is alles boven de 3.000 meter verboden terrein. Hopelijk komt er snel uitsluit, want wie nog iets van het echte Ladakh wil zien, kan zich maar beter haasten. Ik zou het iedereen aanraden: ga, nu het nog kan. En tegelijkertijd zou ik willen zeggen: ga niet, want met elke toerist brokkelt er weer een hoekje af van het authentieke Ladakh.

TEKST: Gaea Schoeters
FOTO'S: Gaea Schoeters, Ann-Sofie Dekeyser, Edwin van Delden, Dirk Abs, Walter Van der Griend, Menno Regeling

Wij maakten deze reis met de Nederlandse organisatie Travel2Explore, die avontuurlijke motorreizen naar diverse verre bestemmingen organiseert. Meer info kan je vinden op www.travel2explore.com. Bijzondere dank aan Menno, Jasper, Dirk en Koen voor hun hulp boven op de Rothang Pass en hun deel van het reisverhaal en de foto's.